

Grčija: Sledove človeka najdemo že v starejši in mlajši kameni dobi. V 3.tisočletju p.n.š. se pojavita kretska in mikenska kultura (visoki civilizaciji). **Odkritje ostankov:** Ostanke krete in troje odkrije arheolog Heinrich Schliemann. Kreto pa odkrije ang. arheolog Arthur Evans. **Obdobje krete:** Kreta doživi največji **razcvet v 16. In 15. Stol p.n.š.** Kreti je vladal legendarni kralj **Minos**. (sin Zeusa in Evrope). Poleg njega pa še močne družine s sedežem v mestnih palačah. **Pomen bika:** Bik kot simbol plodnosti je predstavljal središče verskih kultov kretskega sveta in ga zelo pogosto srečujemo na slikah in simbolih. Preskakovanje bika je bil poleg boksa eden najbolj priljubljenih športov na Kreti. **Glavna gospodarska panoga** na Kreti je bila trgovina. Z močno trgovsko in vojaško mornarico so si v Sredozemlju ustvarili pomorski **monopol-thalassokratia**, ki je otoku prinesel blaginjo. Kretski trgovci so pluli do Egipta in Libijske obale na jugu, Španije na zahodu, Sirije na vzhodu, močne trgovske stike pa so navezali tudi s celinsko Grčijo. Največ so trgovali s kovinami (baker, bron, kositer). **Palače minojske (kretske) kulture** niso bile samo politična, marveč tudi verska in gospodarska središča. Okoli palače v Knososu je živelu blizu 80.000 prebivalcev. V vzhodnem krilu večnadstropne palače so bili prostori za kraljevo družino. Večji in razkošnejši so bili namenjeni kralju, manjši in elegantnejši kraljici. Najpomembnejši javni prostor, soba s kraljevim prestolom je stala v pritličju. Arhitektura palače je zasnovana zelo razgibano. Eno takšnih v Knososu so Grki s celine v pripovedkah spremenili v bajeslovni labirint (mit o minotavru). **Kretsko slikarstvo** se je začelo razvijati v srednjem minojskem obdobju. Na slikarstvo je uplivala tudi sproščena družbena ureditev, v kateri ni zaslediti trdote in mrkosti vsemogočnih vladarjev. Umetniki so najraje upodabljali prizore iz živalskega in rastlinskega sveta, dogodke iz vsakdanjega življenja, radi pa so upodabljali tudi radožive ženske like. Na moker omet so nanесли barvo za ozadje in na to nanašali še druge. Najbolj priljubljeni barvi sta bili poseben odtenek rdeče in sinje modra (ta naj bi prinašala srečo). Po Egipčanski šegi so bila telesa moških naslikana z rdečo, žensk pa z belo barvo. **Propad:** Okoli leta 1450 pr.n.št. so na Kreto nenadoma vdrli Ahajci. Minojska civilizacija se je razvijala naprej samo še v Knososu. Zdi se, da je okoli leta 1400 pr.n.št. otok prizadela naravna katastrofa: izbruh vulkana na sosednjem otoku Thera. Vulkanski pepel je prekril rodovitna polja in uničil cvetoče poljedelstvo. Po tej katastrofi si minojska kultura ni več opomogla. **Indoevropci:** O indoevropcih obstajata dve teoriji. Ena govori, da sodelujejo pri oblikovanju neke jezikovne osnove, iz katere nastanejo sodobni Indoevropski jeziki. Druga pa pravi, da se je ljudstvo s skupnim jezikom preseljevalo in mešalo z drugimi ljudstvi in tako so nastajali novi jeziki. Prihajali naj bi iz osrednje Azije (Himalaja), Skandinavije, step južne Rusije in podonavje (širok lok nad Črnim morjem in Kavkazom). Razeseljevali so se na Balkan, čez Kavkaz in Indijo ter Iran (arijci). **Pragrški jezik in homer:** Nova plemena so prihajal postopoma in se počasi stapljala s starim indoevropskim prebivalstvom. Z mešanjem obeh skupin sta se razvila pragški jezik in nerod, ki ga je Homer poimenoval Ahajci. **Nastanitev na peloponezu:** Okoli leta 1600 pr.Kr. so na Peloponezu nastale neodvisne države, ki so jim vladali kralji. Med njimi je prvo mesto zavzemal mikenska država, ki je bila po velikosti in moči od vseh največja. **Mikenska država:** Na čelu države je stal kralj, ki ni bil le absolutni vladar temveč tudi največji posestnik, podjetnik in trgovec v državi. Imel je delavce, ki so delali za njegove potrebe. Pri vodenju države so mu pomagali vrhovni poveljnik vojske, visoko plemstvo in nadzorniki. Precej nižje so bili obrtniki, delavci ter navadno ljudstvo, ki se je ukvarjalo z živinorejo in poljedelstvom. **Pisava:** V 16.stol. pr. Kr. So po vzoru linearne A-pisave v mikenah razvili linearno B-pisavo. Pisali so na glinene ploščice. Linearna B-pisava je najstarejša grška pisava. **Levja vrata** in Atrejevo zakladnico najdemo v Mikenah. **Megaron** je glavni prostor mikenske palače, spredaj pa ima odprto preddverje. Obzidja okrog mikenskih mest naj bi gradili _____. Mikensko kulturo **uničijo** Dorci l. 1150 p.n.š. **Troja je** bila veliko središče bronaste dobe. Ležala je v SZ delu MA na hribu Hissarlik, južno od Dardanel. Imela je dobro strateško lego, kajti nadzorovala je trgovsko pot, kjer so si izmenjavali kovine. Na vrhuncu je bila Troja v 2. tisočletju p.n.š. To se je kazalo z mogočnim obzidjem in z dograditvijo velike notranje dvorane. Trojo uniči Abajsko kraljestvo pod vodstvom mikenskega kralja

Agamemnona. **Temno obdobje** se začne v 12.stol., konča pa v 8.stol. p.n.š. O tem govorimo, ker se pozabi pisava, zamre trgovina, družba se spet ukvarja s kmetištvo, propade pa tudi mikenska civilizacija. V tem obdobju se v Grčiji pojavi železo. S tem pa se začne železna doba. **Naselitev grških plemen: Dorci se naselijo** na Peloponeški polotok z izjemo osrednjega dela. Kasneje so zasedli še Kreto, nekaj otokov v južnem Egejskem morju in južni obalni pas Male Azije z otokom Rodosom. **Eolci na severu** so se obdržali v Tesaliji, ne jugu pa v Beociji. Del Eolcev je zaradi pritiska s severa zapustil Grčijo in se umaknil na otok Lesbos in v severni obalni pas MA. **Jonci:** Pokrajina Atika in otok Evboja sta bila po grškem zgodovinskem spominu od nekdaj naseljena z Jonci. Umaknejo se tudi na egejske otoke Kikladov in Spoadov, poselili pa so tudi pas Male Azije (Jonija). Sever so obvladali Eolci, sredino Jonci, jug pa Dorci. **Značilnosti družbe in vladanje v temnem obdobju:** Po velikih premikih je bila GRČIA razdejena na kraljevine, v katerih so vladali lokalni kralji-basilevsi. Kralji so imeli le malo oblasti. Bolj kot kralji so obvladale družbo močne plemiške rodbine katerih moč je bila odvisna od bogastva in ugleda. Moč in ugled v družbi so si plemiči povečali z vojaškimi pohodi in gusarskimi napadi. Dela niso cenili. Veliko bolj so cenili šport in igre, s katerimi si je plemstvo krajšalo čas. Vladalo je Homerjevo načelo-bití vedno prvi. Ob plemstvu so imeli uglednejši položaj v družbi samo še posamezni poklici: pevci, jasnovidci, obdelovalci kovin in zdravniki. Del družbe so bili tudi svobodnjaki. Položaj malošvilnih sužnjev, je bil podoben položaju brezpravni svobodnjakov. Najnižji sloji družbe so bili teti, delavci brez pravic. V času nastanka Odiseje je povprečen Grk živel znotraj družine-oikasa v katerega so spadali tudislužabniki in sužnji. **Homersko vprašanje:** Raziskovalci velikih pesnitev (iliade in Odiseje) so se podelili v dva tabora. Eni so trdili, da je velike pesnitve spisal sam Homer, drugi pa, da je ti dve deli napisalo več avtorjev. Predvidevanje tistih, ki trdijo, da je Homer edini, ki bi lahko napisal takšna dela so v tem, ker je prišel iz bogatega grškega dela. **Nastanek sveta po homerju:** Svet naj bi nastal iz Okeana (Oceana)! **Nastanek sveta po heziodu:** Iz Kaosa je nastala Gea (Zemlja) iz nje pa Uran (Nebo), ki jo obdaja. Iz njunega zakona so se rodili Titani in Kiklopi. Ko so se Uranu otroci povzpeli čez glavo, jih je vrgel v podzemni Tartar- ječo bogov. Šele Kronosu se je uspelo rešiti iz ječe, premagati očeta in osvoboditi brate. Ker se je bal da ga bo doletela očetova usoda, je sproti žrl lastne otroke, ki jih je imel z ženo Reo. Pred porodom tretjega otroka se je Rea umaknila na Kreto in tam rodila sina Zevsa. Z zvijačo (kamen je zavila v plenice) je pretentala moža, da otroka ni požrl. Ko je Zevs odrasel je premagal očeta in prevzel oblast nad svetom. Po zmagi je rešil svoje brate in sestre iz očetovega trebuha. **Grški bogovi:** **Zevs-** bog neba ter bogov in ljudi. **Hera-** Zevsova žena, zaščitnica zakona in poroda. **Pozejdon-** bog morja, povzročitelj potresov. **Demetra-** boginja žita in pridelkov, pa tudi plodnosti. **Apolon-** odganjalec zla, bog, drobnice, živine, lokostrelstva, glasbe, preroštva, medicine in sprave. **Artemida-** boginja lova, plodnosti in poroda. **Ares-** bog vojne. **Afrodita-** boginja ljubezni, lepote in plodnosti. **Hermes-** glasnik bogov, bog prometa, trgovine, tatov in gimnastike. **Atena-** boginja modrosti, zavetnica razumnega bojevanja in rokodelstva, zaščitnica doma. **Hefajst-** bog ognja in vulkanov, zaščitnik kovačev. **Hestija-** boginja domačega ognjišča in družine (zaščitnica mesta Rim). **Misteriji** (gr. Misterion- tajnost) so bili skrivnostni verski obredi. V njih so skušali najti odgovore na vprašanja o nesmrtnosti, ki so jih pri splošnih obredih zanemarjali. Grki niso imeli enotne **predstave o onostranstvu**. Sprva so si duše mrtvih predstavljali kot sence, ki blodijo po podzemlju, kasneje pa se je ta predstava spremenila. Duše dobrih ljudi so odšle v brezskrbni in blagi Elizij, duše slabih pa v mračni Tartar, kraj večnega pogubljenja. **Elevzinski misterij:** Je skrivnostni verski obred, ki so ga obhajali vsako leto v Elevzini (mesto blizu Aten). Ozadje misterija je mit o Demetri, ki govori o vračanju in minevanju. Grki so ga sprejeli kot obljubo o življenju po smrti, posvečenim v misterije. Potek obredov še danes ni znan, ker jih niso smeli razkriti. **Polis:** Po površini in št. prebivalcev, so bile polis majhne, imenovale pa so se po prebivalcih. Povprečno so imele 5 do 10 000 prebivalcev in merile do 100 km². Izjema so Atene (200 000 prebivalcev in 2550 km²). Zaradi Grške pokrajine s težko prehodnim svetom je značilna razdrobljenost. Vsaka polis pa je bila tudi zaključena

upravna, zemljepisna, gospodarska in politična enota, ki si je prizadevala za lastno avtonomijo, gospodarsko samozadostnost in zunanjepolitično neodvisnost. **Pomen polis:** V polis sta bili pomembni izobrazba in dobra šola. Pri javnih zadevah so meščani osebno sodelovali pri odločanju in niso volili predstavnikov ljudske skupščine. Po diskusiji je bil sprejet predlog, ki je dobil največ glasov. Svoja stališča so morali strpno zagovarjati in upoštevati drugače misleče, kar jim pa ni vedno uspelo. **Monarhija** – kraljeva oblast je v času uveljavljanja polis slabela, upravne naloge države je prevzemalo plemstvo. Med 9. in 7. st. pr. Kr. je propadla že povsod, razen v Makedoniji, Epiru in Šparti. **Aristokracija** – moč in politično oblast dobi plemstvo. S hitrim razvojem trgovine so oblast aristokratov ogrožali bogati meščani. **Oligarhija** – je vladavina majhnega kroga finančnih ali zemljiških bogatašev. Razvoj družbe in gospodarstva se je pospešil s kovanjem denarja v 7. st. pr. Kr., ko so nižji sloji izkoristili napredek obrti in trgovine. **Tiranija** – (prehodno obdobje) Korintska ožina, Sicilija in MA. Tiran je bil prvotno nekdo, ki je na oblast prišel s silo in se z nje ni več hotel umakniti. Mnogi so podpirali znanost in kulturo. Kmetom so dajali ugodna posojila, obrtnike zaposlovali pri velikih javnih gradnjah. Zaradi nasprotovanj so tirani začeli vladati vse bolj nasilno (slabšalni pomen). **Demokracija** – vladavina ljudstva. Meščanom zagotavlja enake možnosti na vseh področjih, glasovanje v ljudskih skupščinah, razvijejo svete ki pripravljajo osnutke zakonov. Zgled za demokratično urejeno družbo so bile Atene, kjer je politične pravice imelo 20% meščanov, med katerimi pa ni bilo žensk in sužnjev. **Vzroki za kolonizacijo** so največkrat različne socialne stiske: povečanje plemiške posesti na račun malih kmetov, lakota, revščina in prezadolženost. **Ustanavljanje kolonij:** Pomembno vlogo je imelo prenočišče v Delfih. Nobena kolonizacija ni nastala, ne da bi se prej odpravili po nasvet. Najprej so določili voditelja odprave, ki ga je navadno izbrala matična polis, od bodoče kolonije pa je lahko pričakoval posebne privilegije (v novi domovini je imel pravico do dvojne posesti, po smrti pa so ga navadno uvrstili med mestna božanstva). Iz matične domovine so na pot vzeli vedeževalca, orodje, orožje, semena, živino...Ženske so se lahko odpravi priključile kasneje. **Nova kolonija** je postala neodvisna država, ki je ostala po sorodstvenih vezeh, verskih običajih, kulturi, in s trgovskimi stiki še naprej povezana z matično državo. Razvila je lastno življenje, zapisano v ustavi. Ustanavljala je lastne kolonije. **Smeri kolonizacije:** Grki so naseljevali obale celotnega Sredozemlja, od 7. st. pr. Kr. Pa tudi obale Črnega morja. **ZAHODNO SREDOZEMLJE** (poselili so obale Sicilije, južne Italije, Jadranske obale, kasneje pa še obale južne Francije in Španije. Najpomembnejša kolonija na Siciliji so bile Sirakuze, v južni Italiji Tarent, Kime in Neapolis, v južni Franciji Masilija). V **SV SREDOZEMLJU** in ob **ČRNEM MORJU** (Bizanc, Trapezunt, Odessos, Olbija, Tomi, Tanais). **OBALNE JADRANSKEGA MORJA** (veliko kolonij so ustanovile Sirakuze. Najbolj znane so Pharos, Issa, Korkira, Melajna, Kirena, Naukratis). **Posledice kolonizacije:** Grški naseljenci so s seboj prinašali znanje in kulturo (vero, abecedo, denarno gospodarstvo in najrazličnejše obrti). Z ustanavljanjem mest so Grki med domačine zanesli predstavo o mestnem življenju, gradnjo pristanišč, o namakalnih in izsuševalnih napravah, vodovodov in pospeševali izobraženost sredozemskih ljudstev. **Kolonizacija je povzročila** tudi spremembe v Grčiji. S trgovanjem so prišli v stik z orientalskimi tkaninami, dišavami, kovinskimi predmeti... naučili pa so se tudi marsikatero spretnosti orientalskih obrtnikov. Od Hetitov so prevzeli živalski friz, iz Egipta pa monumentalno plastiko in kamnito arhitekturo. Vse večje bogastvo posameznikov je v nekaterih mestih pripeljalo do uvedbe tiranije. **Uvoz iz kolonij:** V zameno za vino, olje, orožje, keramiko in najrazličnejše naprave so iz kolonij ob Črnem morju uvažali žito, lan, kože, med, vosek, ribe, rudnine in sužnje. **Iz S Afrike:** konje, sužnje, zlato, zelišča in začimbe. **Iz Francije in Španije:** baker in zlato. **Špartanska vzgoja:** Vzgoja novorojenega otroka ni bila prepuščena odločitvam roditelja, temveč ga je moral le-ta prinesiti na neki prostor imenovan govorniška dvorana. Tam so na podlagi lepo grajenega telesa in njegove moči odločili, če lahko živi (drugače so ga ubili). *Menili so, da za bitje, ki je že ob rojstvu slabo, bolje da ne živi.* Nato so mu dodelili enega izmed 9000 varuhov. Dojilje so ga vzgajale tako, da pri jedi niso bili izbirčni, da se niso bali teme in samote in da niso

jokali. Dečke ki so dopolnili 7 let je Likurg vzel k sebi in jih razdelil v horde, kjer so skupaj rasli. Tistega, ki je bil najbolj moder, borben in pogumen pa so ga izbrali za vodjo. Drugi so se zgledovali po njem in ga ubogali. Učili so se le toliko (branje, pisanje) kot je bilo potrebno. Morali so se učiti pokorščine, prenašanja naporov in zmagovanja v borbi. *To je spartanska vzgoja!* **Lakonski odgovor:** Spartanci (prebivalci Lakonije) niso marali dolgih govorov. Prizadevali so si, da bi s čim manj besedami povedali bistvo (*lakonski odgovor*). Zgoščeni in odrezavi odgovori so postali zaščitni znak Spartancev. **Nastanek šparte:** Dorsko mesto Sparta je nastalo na desnem bregu reke Evrotas, na jugu Peloponeškega polotoka. (pokrajina Lakonija → zato se imenujejo tudi Lakedajmonci). Po propadu mikenske kulture so se tu naselili Dorci. Okoli 1.900 p.n.š. se je 5 Dorskih vasi združilo v Sparto. Naravne danosti za razvoj so bile zelo ugodne (varuje jih Tajgetske gorovje in gorska veriga Parneon). Ležala je v notranjosti in najbližje pristanišče je bilo oddaljeno 43 km. Poljedelstvo in živinoreja sta bila zelo pomembna, največje bogastvo pa je bil rudnik železa. **Državna ureditev:** Za Sparto je bila značilna Velika reta- dva kralja, svet starešin, ljudska skupčina, nadzorni svet. **Mesanijske vojne:** V 1. mesanijski vojni so Spartanci napadli in zavzeli plodno Mesanijo, prebivalce pa spremenili v brezpravne podložnike-helote. Premagano in podjarmljeno ljudstvo se je zatem spet uprlo; izbruhnila je 2. mesanijska vojna v kateri s Spartanci zmagali šele po uvedbi nove vojaške taktike: v bojno vrsto falango (imela veliko prebojno moč) povezanih hoplitov (težko oboroženi vojaki), v napadu so se morali držati čimbolj skupaj. Več kot 20- let trajajoča vojna je povsem spremenila življenje Špartancev. **Likurg je** mitični zakonodajalec, ki je uvedel reforme z nekakšno ustavo (velika reta). **Prebivalci šparte: Spartiati:** Bili so najvišji sloj družbe, potomci Dorcev, ki so zavzeli jug Peloponeza. Uživali so vse osebne in politične pravice. Če so želeli obdržati oblast, so morali biti izurjeni in pripravljeni na vse, zato so tudi v mirnem času živeli kot vojska. Živeli so od kosa zemlje, ki jim ga je dala država in ga ni bilo mogoče prodati, obdelovali pa so jim ga heloti. **Perioiki:** Bili so vmesni sloj prebivalstva. Bili so osebno svobodni, a niso imeli političnih pravic. Ukvarjali si se s trgovino, obrtjo, pa tudi s poljedelstvom, s čimer se spartiati niso smeli ukvarjati. V primeru vojne nevarnosti so jih lahko vpoklicali kot pomožne vojaške čete. **Heloti:** Bili so najnižja plast družbe. Bili so potomci starega prebivalstva Lakonije, ki je tu živelo pred prihodom Dorcev. Opravljali so delo državnih sužnjev. Obdelovali so zemljo spartiatov in svojo lastno zemljo. Včasih so morali sodelovati tudi v vojski in v izjemnih primerih jih je država za njihove zasluge lahko osvobodila. **Okoli leta 550 pr.Kr. je Sparta organizirala peloponeško zvezo.** Po prvih sodelovanjih z državami so Spartanci spoznali, da si lahko izboljšajo položaj z zavezništvom. S sistematičnim sklepanjem zavezništev so postali velesila na tem območju. V zvezo so vključili večino peloponeških držav. Zavezniki so ohranili notranjo samostojnost, v primeru vojne nevarnosti so bili dolžni poslati vojaško pomoč, vrhovno poveljstvo nad vojsko pa je imela Sparta. S tem so dosegli nadvlado na Peloponezu, ki je trajala vse do sredine 5.stol. pr.Kr. **Atene:** Po legendi naj bi heroj Tezej v 7. stol.pr.Kr. združil posamezne samostojne občine v polis Atene. Pokrajina in mesto sta dobila ime po boginji Ateni, ki je bila tudi zavetnica mesta. Sprva so se prebivalci večinoma ukvarjali s poljedelstvom, pozneje pa zaradi naravnih danosti vse bolj s trgovino in obrtjo. Največje naravno bogastvo Atike je bil rudnik srebra Laurion, dežela pa je premogla tudi precej kakovostnega marmorja. Atensko pristanišče je postal šest kilometrov oddaljen Pirej. **Državna ureditev:** Sprva je bil na čelu atenske polis kralj, ki je imel v državi vso oblast. Njegovo moč je začelo omejevati bogastvo in vse bolj organizirano plemstvo, ki je najprej odpravilo dedno kraljestvo, omejilo kraljevo oblast na 10 let in slednjič, leta 682 pr.Kr., kralja odstavilo. Na njegovo mesto so postavili devet arhontov, nekakšnih državnih uradnikov, ki so se menjavali vsako leto. Po preteku mandata so odšli v areopag (svet starešin), najvišji državni svet, ki je bdel nad državo. Atene so postale aristokratska republika. Z reševanjem problemov (gospodarska in osebna odvisnost kmeta od plemstva, socialna neenakost med slojema, velika zadolženost kmetov) se je razvijala atenska demokracija. **Atenska demokracija se je do uvedbe Drakonovih zakonov ukvarjala predvsem s težavo,** da zakoni niso bili napisani in si jih je lahko

vsak razlagal kakor je hotel. Zakoni pa so bili tudi milejši in pojavljalo se je veliko več ropov in drugega kriminala. Sprva je polis vladal kralj, kasneje (leta 682 pr. Kr.) pa ga je plemstvo zaradi svoje premoči odstavilo. Na kraljevo mesto pa so postavili 9 arhontov (ki so jih izvolili v svojih vrstah). Le ti so se menjavali vsako leto in po pretečenem mandatu so odšli v areopag (svet starešin). Svet starešin pa je bil najvišji organ ki je bdel nad državo. Atene so postale aristokratska republika. Kmetje so bili tako gospodarsko kot zasebno odvisni od plemstva le to pa je lahko sodilo krivico po svojih merilih, saj so bili zakoni nezapisani. **Drakon:** Bil je prvi človek, ki je po neuspeli uvedbi tiranije uvedel prve reforme. Zapisal je zakone in jim tako onemogočil njihovo samovoljno razlagane. Živel je okoli leta 620 pr. Kr. v Atenah. Odpravi krvno maščevanje, odpravi tudi razliko med namernim in nenamernim umorom. Njegovi zakoni so tako strogi, da so nekateri govorili, da niso zapisani s črnilom temveč s krvjo. (že za krajo jabolka je grozila smrtna kazen). **Solon:** Solonov vzpon je bil tesno povezan s političnimi problemi mesta v tistem času. Bil je pomemben človek, saj je s svojo pesmijo podžgal vojake in ljudstvo z otoka Salamine, da so si otok priborili nazaj. Prej je namreč spadal pod mesto Megaro. Salamina je bil pomemben otok za prosto plovo pred Atenami. Leta 594 pr. Kr. je bil tako izvoljen za arhonta Aten z mnogimi pooblastili zato se je takoj lotil političnih in kmečkih reform. **Solonove reforme:** Njegove reforme so bile: mali kmetje (šestinarji) so morali šestino pridelkov dajati bogatašem. Zaradi prezadolženosti jih je bilo tako veliko prodanih v suženjstvo. Ta problem je Solon rešil tako, da je črtal vse dolgove in prepovedal zadolževanje za osebno svobodo. Tiste ki pa so že bili v suženjstvu jih je na državne stroške odkupil. Da se nebi ponovno razmahnilo ponovno kopičenje posesti je uvedel zemljiški maksimum. Nato se je lotil političnih reform. Prebivalstvo je glede na premoženje razdelil v 4 razrede: petstomernike, viteze, zeugite in tete. Tak način imenujemo timokracija. Državo sta vodila areopag in 9 arhontov, ki pa so bili lahko izvoljeni le iz prvega razreda. Od razvrstitve po premoženju je bila odvisna tudi vloga v vojski. Iz prvih treh razredov so volili svet 400tih (bulé) po 100 iz vsake file (upravna enota okrožja), ki je bil odgovoren za pripravo zakonskih predlogov. Ustanovil je tudi porotno sodišče(heliáia), kjer je lahko sodeloval najnižji sloj teti. **Razdelitev prebivalcev:** Razdeli jih po premoženju v štiri razrede in sicer na petstomernike, viteze, zeguite in tete. To razdelitev prebivalstva po premoženju imenujemo timokracija. **Državo sta vodila aeropag** in devet arhontov, ki pa so bili lahko izvoljeni samo iz prvega razreda. Iz prvih treh razredov so volili svet štiristotih(bule), po sto iz vsake file, ki je bil odgovoren za pripravo zakonskih predlogov. **Posledice solonovih reform:** Zmanjšal je moč aristokracije, v novi ureditvi položaj posameznika ni bil več odvisen od rojstva v plemiški ali neplemiški družini, temveč od sposobnosti, človek je napredoval glede na sposobnost in ne zaradi privilegijev, bogastvo je postalo merilo uspeha, pospešile so razvoj obrti in trgovine, prepovedal je prodajo sinov, uvedel rednejše izobraževanje, določil vedenje v družbi in vsakemu državljanu dal pravico da vloži tožbo proti komurkoli, kar je ostalo v veljavi do današnjega dne. **Oblast po solonu:** Za oblast se potegujejo tri stranke: poljanska (stranka aristokratov), obmorska (stranka srednje meščanske poti) in gorjanska (stranka skrajne ljudske demokracije), ki jo je vodil Pizistrat. **Pizistratov prihod na oblast:** Ko se je Solon za 10 let umaknil iz Aten, so se za oblast začele potegovati 3 stranke: POLJANSKA (stranka aristokratov), OBMORSKA (stranka srednje meščanske poti) in GORJANSKA (stranka skrajne ljudske demokracije), ki jo je vodil aristokrat Pizistrat. Nasprotnike ljudstva je obtožil, da nanj pripravljajo atentat (vendar se je sam poškodoval). Dobil je zasebno stražo, z njo zavzel akropolo in v Atenah uvedel tiranijo (540 pr. Kr). **Razvoj mesta ob pizistratu:** Atenska keramika postane svetovno znana, močno se je razširila tudi trgovina. Z zidavo novih stavb atenskega vodovoda in cest je ustvaril nova delovna mesta obrtnikom. Pospešil je umetnost in literaturo. (Je tudi 1. atenski politik, ki se je ukvarjal z zunanjo politiko.) Pizistrat je podpiral kmete, tako da jim je priskrbel posojila, vnaprej odkupoval njihove pridelke in jim znižal davke. Podpiral je tudi obrtnike. **Značilnosti Kisilenovih reform:** Namesto 4 starih je ustvaril 10 novih fil. Atensko polis je razdelil na 3 dele: mesto, zaledje in obalo, ki jih je razdelil na 10 enot. Tako je dobil 30 delov,

iz teh je sestavil 10 novih fil, med katerimi je vsaka obsegala mestni, zaledni in obmorski del. Na ta način je razbil stranke in jih prisilil k sodelovanju. Odpadla je Solonova razdelitev po premoženju in tako so bili vsi državljani izenačeni. **Ostrakizem:** Črepinjsko sodbo (ostrakizem) je okoli leta 500 pr. Kr. v Atenah uvedel Klisten z namenom, da bi zaščitil ustavo. Tako so državljani v ljudski skupščini dobili možnost, da izženejo politika, ki so ga sumili, da je nevaren demokraciji. Ostrakizem je bil veljaven le v primeru, če je na zasedanju skupščine, ki so jo v ta namen sklicali samo enkrat v letu, glasovalo več kot 6000 državljanov. Glasovali so tako, da so ime nevarne osebe zapisali na črepinjo. Če je bilo glasova nje uspešno, je moral posameznik v nekaj dneh zapustiti mesto za 10 let, njegovo premoženje pa je ostalo nedotaknjeno. **Avgijev hlev pomeni da:** Hočejo nam povedati, da imamo umazano in neurejeno sobo. **Olimpijske igre so se začele leta 776 pr.n.š. v Olimpiji na Peloponezu.** Prirejali so jih na štiri leta, posvečene so bile najvišjemu grškemu božanstvu Zevsu. Razvile so se iz slovesnosti v čast umrlim. Med igrami je bilo dva-tri mesečno premirje. Tekmovalci so se pomerili v teku, boksu, rokoborbi, skoku v daljino, metu diska, dirkah z vozovi in v pankrationu. Igre so okrepile občutek povezanosti in enotnosti. **Delfi naj** bi bili središče sveta in so veljali za največje grško preročišče. Posvečeno je bilo bogu Apolonu. V svetišču je prerokovala svečenica Pitija, ki je z izvlačenjem belih in črnih fižolov delila nasvete. Iz nepojasnjenih ratlogov je padla v histerično zamaknjenost. Njene odgovore so razlagali svečeniki. Odgovori so bili dvoumni – pitijski odgovori. **Jonski upor** je izbruhnil leta 500 pr.n.š. v Mali Aziji. Izbruhnil je zaradi vse slabšega gospodarskega položaja grških mest. Perzijci so podpirali feničanska mesta in grki so se počutili zapostavljene. **Na čelo jonskega upora se postavi** Milet, zaprosijo za pomoč v matični domovini dobijo pa jo le simbolično, saj jim Atenci pošljejo 20 ladij, Eretrijci pa le 5. Uporniki zavzamejo cele Sarde, le trdnjave ne. Nato perzijci preidejo v protinapad in v 6 letih zadušijo upor. Perzijci nato porušijo Milet, prebivalce pa izženejo v suženjstvo v Mezopotamijo. Grška pomoč upornikom razjezi perzijskega kralja in ta izkoristi dogodek za napad na Grčijo. **Mardonijev poraz (492):** Klub neuspelemu napadu Mardonija sta morali Makedonija in Trakija vseeno priznati poraz. **Pohod Dareja I. opisuje** grški zgodovinar Herodot. **Glasniki Dareja I. zahtevajo** zemljo in vodo v znak pokornosti. Večina manjših mest to stori, le Šparta in Atene se branijo tako pride do veličastne bitke na maratonskem polju. **Perzijski napad z morja:** Poleti leta 490 pr.Kr. je perzijska vojska po morju napadla Grčijo. Potem ko so zavzeli in oplenili mesto Eretrijo, so se izkrcali na Maratonskem polju, da bi obračunali še z Atenci. Perzijci so bili prisiljeni k umiku, hoteli so napasti Atene še z morske strani ampak jim ni uspelo. Ko so pripluli pred mesto so jih tam že čakali hapliti z Maratonskega polja. **Odličen poveljnik na grški stani:** Poveljnik Miltiad. **V bitki pri Maratonu** se je prvič zgodilo, da je kako evropsko mesto premagalo perzijsko državo. **Oblikovanje strank na maratonskem polju:** oblikujeta se: 1- Pomorske stranka, ki jo je vodil politik Temistokles, je zahtevala pospešeno gradnjo ladjevja. Interes: z močnim ladjevjem bi se v državi okrepil sloj trgovcev in mornarjev. 2-Kopenska stranka, ki jo je vodil politik Aristid, je zahtevala krepitev kopenske vojske. Interes: s kopensko stranko pa bi se močneje uveljavili zemljiški posestniki. Zmaga pomorska stranka. **Triera je:** majhna grška atenska ladja. **Bitka na kopnem (grki- perzici):** perzijci zmagajo v kopnski bitki pri Salamini(480). Grško vojsko vodi Temistokles. Perzijsko pa Kserkses. **Potek bitke:** Proti Grčiji sta krenil kopenska in pomorska vojska, ki so jo sestavljali Feničani. Grki so imeli dobro obrambo, zato so Perzijci 2 dni neuspešno napadali prehod med morjem in gorovjem. Med Grki pa se je našel izdajalec in Perzijcem je pokazal obhodno pot. Tako Perzijci zamagajo. **V pomorski bitki pri salamini najdemo:** Atenskega poveljnika Tenistokla. Prednosti grških ladij so bile da so bile manjše in okretnejše. **Dopolni:** Perzijska vojska se čez zimo umakne v **Perzijo**. Do novega napada pride l. 479 pr.Kr. pri **Platajah**. Istega leta Grki porazijo Perzijce v Mali Aziji pri **Mikali**. Po tej zmagi grške polis v Mali Aziji odpovejo **pokorščino** perzijski državi. **Vzroki za grško zmago:** Perzijska vojska je bila številčnejša od grške, vendar je bila sestavljena iz najrazličnejših narodov. Bili so oboroženi s krajšimi sulicami in loki. Borili so se za despotskega kralja in despotsko državo, zato

se niso borili z vsemi močmi. Grška vojska je bila homologna in bolj opremljena. Bili so oboroženi s ščitom, mečem in dolgimi sulicami. Borili so se za osebno svobodo in za politični red. Imeli so boljše poveljevanje, boljšo tehnično podkovanost (mornarica) in natančneje so poznali ozemlje. Vpliv zmage na grčijo: Grčija je bila le obrobna pokrajina. Med grškim prebivalstvom, še posebej med Atenci, je zmaga okrepila zavest o svobodi in opozorila, da lahko tudi nižji sloji soupravljajo državo. Atiško-delska zveza: Ustanovljena je bila l. 477 pr.Kr. z nalogo, da se bodo za vse večne čase borili proti Perziji. Vrhovno poveljstvo je bilo v rokah Atencev, sedež zveze pa je bil na otoku Delosu. Na enakopravnosti zasnovana zveza se je kmalu spremenila v atenski imperij. Z vmešavanjem v notranje zadeve članic so skoraj vsem zavezniškim mestom odvzeli svobodo. Vsak poskus odpada so kaznovali z vojaško silo. Premaganim in sumljivim zaveznikom so vsiljevali svoje naseljence – kleruhe, s pomočjo katerih so jih nadzirali. L.454 pr.Kr. so z Delosa prenesli sedež blagajne v Atene z izgovorom, da je tam bolj varna, in jo začeli izkoriščati za lastne potrebe (1/6 dohodkov). Družbeni sloj in politične pravice: Do političnih pravic, ki jih do sedaj ni imelo, pride meščanstvo in sicer zato, ker je vladala demokracija. Najširši zatiralec širših političnih pravic v Atenah je bil AREOPAG, ki so ga sestavljali odsluženi arhonti, po večini plemiči.. Nadzorovali so uradnike in staro ustavo, s čimer so ohranjali zastareli politični sistem. Periklej: Periklej se je zavzemal za manjšo vlogo Areopaga v družbi. Od 443 do 429 pr. kr. je bil vsako leto izvoljen za stratega, zato temu obdobju pravimo Periklejeva doba. Po njegovi zaslugi je prišlo do demokratizacije političnega življenja v Atenah: - uvedel je DNEVNICE, - ljudem je plačeval vstopnice za gledališče, - poskrbel je, da so med arhonte lahko prišli vsi razen TETOV., - državljanstvo pa so dobili samo tisti, katerih oba starša sta bila atenska državljana. Pod njegovim vodstvom je Atiško – delska zveza dokončno prišla pod upravo Aten. Vsak poskus upora je gladko zadušil. Značilnosti atenske demokracije: V atenski demokraciji sta oblast prevzela Ljudska skupčina in svet petstotih (Bule) – svet, ki si ga je Salon zamislil kot sodišče, je postalo nekakšna vlada. Razdeljena je bila na 10 skupin, s po petdesetimi člani (Pritanije), vladali so po desetino leta. rebalni stroj – izumili so ga z namenom, da bi zmanjšali tveganje podkupovanja. Strategi – Za razliko od uradnikov in porotnikov, ki so jih žrebali, pa strategov (vojskovodij) niso. Vojaško poveljevanje je bilo prepuščeno desetim strategom in finančnim uradnikom. Za te službe je bilo potrebno posebno znanje, zato teh služb ni bilo možno žrebat. Areopag – je bil največji zaviralec širših političnih pravic v Atenah. Sestavljen je bil iz odsluženih arhontov, povečini plemičev. Ohranjali so zastareli politični sistem. Demagogi – politiki, ki so s sladkimi besedami manipulirali z ljudstvom. Demokracija je omejena le na __. Slabosti: Pomanjkljivosti atenske demokracije so bila nedodelana sodišča. Ker je bilo sprejemanje zakonov pristojno ljudstvu, so se zakoni hitro menjali, zato so bile sodbe velikokrat odvisne od dnevnega razpoloženja ljudstva. Atene v periklejevem času: V Periklejevem času so začeli uresničevati številne gradbene projekte, ki so Atene spremenili v eno najlepših mest antičnega sveta. Največje spremembe so nastale na Akropoli. Po perzijskem požigu je Temistokles z novim obzidjem povečal njen obseg, na tako pripravljen prostor pa je Periklej začel postavljati javne zgradbe. Periklej se je zavzemal za gradnjo Partenona, templja, posvečenega Ateni Partenos (Devici), ki so ga začeli graditi 447 pr. Kr., končali pa v 15 letih in velja za eno najlepšo stavbo grške klasike. S Propilejami so uredili tudi dostop na Akropolo, vendar ni bil nikoli dokončan (zaradi peloponeške vojne). Zgradijo še eno Atenino svetišče – Erehtejon, dogradijo tempelj Nike, Hefajstovo svetišče in Odeon (prostor namenjen glasbenikom), dodelajo »dolgi zid« (6,5 km dolgo obzidje, ki je povezovalo Atene s Pirejem). Atene v Periklejevem času postanejo središče kulturnega življenja. V mestu ustvarjajo dramatik Ajshil, Sofokles, Evripid, načrtovalec mest Hipodamos, filozof Pitagora, kipar Fidija, grški zgodovinar Herodot. Odnosi med Špartanci in Atenci so se po vojnah proti Perziji hitro poslabšali. Šparta je bila nesporna kopenska sila, imela je dobro izurjeno kopensko vojsko, vendar je z njo posredovala le v primeru, ko so bile izkoriščene vse možnosti za miren dogovor. Podpirala je aristokratske in oligarhične vlade. Večina spartanskih zaveznic se je ukvarjala z

poljedelstvom. Atenci so imeli popolno oblast nad morjem. Kot pomorska sila so se zavedali svoje premoči. Na vse dogodke so se odzvali hitro in odločno, za prevlado so bili vedno pripravljeni posredovati z vojaško silo. Članice atenskega tabora so bile usmerjene v pomorstvo in trgovino. Podpirale so ljudske stranke. **Povod za pelopeneško vojno:** je bil spor med demokratsko in aristokratsko stranko v Epidamnu (današnji Drač), ki je kmalu prerasla v vojno med Korkyro in Korintom. Prebivalci Korkyre so poiskali pomoč v Atenah, Korinčani pa v Sparti. **Pelopeneška vojna:** Ko so Atenci Špartanski zaveznici Megari prepovedali trgovati v pristaniščih Delsko-atiške zveze in ko so propadla vsa prizadevanja Sparte za mirno rešitev nasprotij, je leta 431 pr. Kr. izbruhnila vojna, ki je s presledki trajala 27 let in je dodobra spremenila razmerje sil v Grčiji. Konča se leta 404 pr. Kr. Špartanski zavezniki so zahtevali, da se Atene porušijo do tal. Nato pa so l. 404 pr. Kr. sprejeli mirovne pogoje. **Odprava na sicilijo:** Atenci so izkoristili spor dveh mest na Siciliji in se z veliko vojsko odpravili na osvajanje otoka. Z osvojitvijo Sicilije naj bi povečali dohodke, okrepili mornarico in dokončno obračunali s Šparto. Odpravo je vodil Alkibiad (sposoben, a častihlepen politik). **Bitka pri Sirakuzi (+ Alkibiad):** Ko so Atenci obkolili Sirakuze (največje mesto in najpomembnejšo špartansko zaveznico na otoku), se je Alkibiad moral vrniti domov, da bi zagovarjal neki domnevni zločin. Na poti domov pa je zbežal k Špartancem. Tako je odprava na Sicilijo zašla v vse hujše stiske. Sirakužani so s pomočjo Špartancev začeli obkoljevati Atence. **Konec vojne:** Ko so imeli Atenci še čas za umik, in so o tem resno razpravljali, je nastopil lunin mrk in iz vraževernosti so sklenili ostati še nekaj dni. V tem času so jih nasprotniki dokončno obkolili in premagali. Atenci so doživeli najhujši poraz v svoji zgodovini. Sirakužani so zajeli 7000 mož, jih veliko pobili, preostale pa kot sužnje odpeljali na delo v zloglasne kamnolome. **Zahteve mirovnih pogojev (404):** Špartanski zavezniki so sprva zahtevali, da se Atene porušijo do tal. Končno so leta 404 pr. Kr. sprejeli naslednje mirovne pogoje: Atenci so morali razrušiti »dolgi zid«, ki je povezoval Atene s pristaniščem Pirej, izgubili so vse zunanje posesti, predati so morali vse ladje (obdržati so smeli le 12 ladij), razpustiti so morali Delsko-atiško zvezo in se vključiti v Peleponeško. Namesto demokratske vlade so morali sprejeti oligarhično. **Sklenitev kraljevega miru:** Kraljevi mir je bil sklenjen leta 387 pr. kr. na perziskem dvoru, po katerem so Perzijci dobili nadzor nad grškimi mesteci v Mali Aziji, špartanci pa nadzor nad drugimi grškimi mesteci. **Vsakdanje življenje Grkov:** Ženske so rojevale doma ob pomoči drugih žensk. Če se je pri hiši rodila ženska so na vrata obesili oljčno vejico, če se je pa rodil deček, so pa obesili volneni trak. Javne šole se lahko obiskovali samo dečki, deklice pa so ostajale doma in se učila gospodinjska dela. Lahko so pa dobile tudi privatne učitelje. Šolskih zgradb niso poznali, zato je pouk potekal v hišah učiteljev. Otroke so v šolo in iz nje pospremili sužnji. Učenje branja in pisanja je trajalo od 3 do 4 leta. Zelo so cenili glasbo in šport. S telovadbo so začeli pri 12 letih, vadili pa so na posebej zgrajenem štirikotnem objektu. **Življenje meščana:** Ženske so ostajale doma in se ukvarjale z gospodinstvom. Svobobnejše ženske so bile le žene tujcev in prostitutke-hetere. Moški pa so odhajali po poslih ali pa na trg, zvečer so pa odšli na nočna popivanja-simpozije. Kmetje so delali zelo trdo, vendar so bili s svojim življenjem še kar zadovoljni. Največ so gojili trto in oljke. **Najpomembnejša grška pesnica** je bila Sapfo. Napisala je 9 knjig pesmi in njena dela predstavljajo enega vrhov grške lirike. **Grški kiparji + dela:** **Poliklet**- kopjenosec, **Miron**-metalec diska, **Fidija**- Atene Partenos, zevs v olimpiji. **Keramika je dosegla svoj vrh** v 6. in 5. st. pr. Kr. Četrto kjer obrtujejo keramiki se je imenovala keramikos. **Grška gledališča** so gradili ob vznožju hribov, bila so polkrožne oblike, v sredini je bil polkrožni prostor za zbor orkestra, za njim leseno ogrodje (skene) pred sceno pa prostor za igralce (proskenion). Igrali so lahko samo moški, v ženski vlogi pa so si pomagali z masko. Poleg tega pa so bile vse vloge igrane z masko zato so igralci morali obvladati telesno mimiko. Najboljša komediografa sta bila Aristofan in Menander. Med mojstre tragedije so spadali: Ajshil, Sofokles in Evripid. Lirika pa sta bila pesnica Sapfo in pesnik Pindar. **Gradbeni slogi (arhitektura):** Dorski, Jonski, Korintski tako si sledijo slogi po času nastanka od najmlajšega do najstarejšega. **Zgodovinopisci:** Prvi je bil

Herodot (484-443) pisal je o grško-perzijskih vojnah. Drugi je bil Tukidit (460-400) opisoval je peloponeške vojne v katerih opisuje spopad med Šparto in Atenami. V njih je tudi sam sodeloval kot strateg. Tretji je bil Ksenofont (426-335) je nadaljeval knjigo peloponeške vojne. Drugo delo pa je Anabasis ki opisuje pohod 10.000 grških najemnikov proti perzijskemu kralju. V tretjem delu Helenika pa je opisal konec peloponeške vojne do znamenite bitke pri Mantineji, s katero se je končala tebanska hegemonija. Zadnji pa je bil Polibij (200-120) ki je napisal zgodovino v 40 knjigah in delni vzpon Rima h gospostvu nad svetom. **Filozofija se ukvarja z** vprašanji o nastanku sveta (iz katerih snovi je nastal, itd.). Vsak od filozofov si je to drugače razlagal. Tales je trdil, da je svet nastal iz vode. Heraklit in Demokrit pa sta trdila, da je nastal iz ognja. Prvi filozofi so bili doma v Mali Aziji. Mednje spadajo: Tales iz Mileta, Heraklit, Demokrit, Pitagora, Sokrat, Platon, Aristotel, itd. **Sofisti:** Pitagora, Sokrat, Platon, Aristotel. Njihove trditve: Merilo vsega je človek. Vsakdo si je lahko postavil lastne osebne resnice, kar pa je vodilo v anarhijo in skrb za samega sebe. **O Sokratu:** Sokrat je izšel iz sofistične šole. Živel je kot siromak, hodil je po ulicah in ljudem zastavljal različna vprašanja. Z vprašanji je naključnega sogovornika želel (v nasprotju s sofisti!) pripeljati do neke občeveljave resnice. Zato si je pomagal z induktivnim sklepanjem in spretno zastavljenimi vprašanji, ki se jih je vedno lotil z izhodiščem: Vem da nič ne vem (drugi niti tega ne vedo)! Njegova zasluga je bila da je silil človeka h kritičnem presojanju samega sebe. Boril se je proti Relativizmu kjer je vsakemu dovoljeno vse in kjer vsak skrbi zase, ter menil da se za vsemi stvarmi skriva bog! Bil je izjemno priljubljen med mladino. Leta 399 pr. Kr. ga je država pod obtožbo, da ne priznava državnih bogov in da kvari mladino, obsodila na smrt. Čeprav bi lahko ušel, je iz spoštovanja do zakonov, ki jih je zagovarjal celo življenje, spil čašo strupa in umrl. **Platon in njegovo delo:** Platon je v Atenah ustanovil šolo z imenom Akademija. Delovala je do 6 stoletja, ko jo je zaprl cesar Justinijan. Platon se je veliko ukvarjal z vprašanji državne ureditve. Idealno državo pa je razložil v knjigah Država in zakoni. Platonov najboljši učenec je bil Aristotel, ki je bil učitelj mlademu Aleksandru Velikemu. Napisal je delo Politika. **Makedonija leži med** Tesaalijo na jugu, Epirom in Ilirijo na zahodu, Trakijo na severu in polotokom Halkidika na vzhodu. **Filip si zada cilj** da Makedoniji podvrže vso Grčijo, za kar je uporabil vsa sredstva. **Metode pri zasedanju novih ozemelj:** Do novih ozemelj je najprej skušal priti po diplomatski poti, pri čemer je je največkrat uporabil podkupovanje. Če so diplomatska prizadevanja ostala neuspešna je nastopil z vojsko. **V Atenah se oblikujeta:** makedonska in protimakedonska stranka. Prvo stranko sta zagovarjala govornik Ajshines in publicist Izokrates, drugo pa je zagovarjal Domeston. Demostenovi govori se imenujejo filipinke. V filipinkah proti Filipu je sonarodnjake opozarjal da Makedonce ogroža svobodo in politični red v Grčiji. Domeston velja za največjega grškega govornika, bil je voditelj protimakedonske stranke. **Premaganje atencev in korintska zveza:** V odločilni bitki pri Haironeji leta 338 pr.Kr. so biti Atenci in zavezniki dokončno poraženi, Filip II. pa je dobil nadzor nad Grčijo do Korintskega zaliva. V Korintska zvezo so bile vključene vse grške države razen Sparte. Korintska zveza je bila ustanovljena zato da bi Perziji napovedali vojno in se začeli nanjo resno pripravljati. Načrta niso dokončali ker so Filipa II. leta 336 pr.Kr. ubili. **Makedonska falanga:** Pehota je bila združena v falango, v kateri je bil vsak vojak oborožen s 7 metrov dolgo sulico ali sariso, ki jim je v boju dajala prednost pred navadnim grškim hoplitom, oboroženim s precej krajšo sulico. Za boj od blizu je bil vojak opremljen še z mečem in majhnim bronastim ščitom. Na novo je organiziral tudi konjenico, ki je dobila stalno mesto na krilih, da je falanga varovala z boka. Konjenica je bila sprva rezervirana samo za staro plemstvo, Filip II. pa je vanjo sprejel nove člane. Falanga je postala najmočnejše Filipovo orožje. Začeli so uporabljati novo taktiko "poševni bojni red", s katero so premagali številčno močnejše nasprotnike. K novi taktiki je spadala tudi gradnja oblegovalnih naprav, s katerimi so hitreje zavzemali nasprotnikova mesta. odlično organizirano vojsko je podedoval Aleksander Veliki in z njo dosegel izredne uspehe. Poševni bojni red – to je bila nova taktika, pri kateri je okrepljeno napadalno krilo predrlo sovražnikove vrste, jih zaobšlo in napadlo izza hrbta. **Mladost A.V:** Aleksander Veliki se

je leta 356 pr. Kr. rodil kralju Filipu II. in epirski princesi Olimpiji. Pri trinajstih letih je dobil za učitelja filozofa Aristotela, ki je dečka poučeval o pesništvu, dramatik in politiki. Po treh letih se je šolanje končalo ker je Aleksander postal očetov namestnik. Odlikovale so ga izjemne vojaške sposobnosti, ki jih je razvil ob študiju nasprotnikove taktike. Sam je poveljeval konjenici in bil v bojih večkrat ranjen. Po njegovem življenju so se zgledovali številni antični politiki, čeprav ga je težko opisati, ker so nam na voljo samo nezanesljivi viri. Verjetno pa je resnična zgodba o njegovem najljubšem črnem konju Bukefalu, ki je od izčrpanosti poginil ob reki Hidaspu v Indiji. Na tistem kraju je Aleksander ukazal postaviti mesto Bukefal, ki stoji še danes, le da se imenuje Džalalpur. **Filip II. je bil umorjen** v Korintu na kongresu leta 336 pr. Kr. v nepojasneni zaroti. **Dopolni:** Bitka med Aleksandrom in perzijskimi satrapi je potekala na reki Granik leta 334 pr. Kr. Aleksander zmaga in zasede obalo male Azije, nato pa še notranjost. Namesto perzijskim satrapom grške kolonije plačujejo davek upravnikom. **Gordijski voz:** Aleksander se je v maloazijskem mestu Gordionu, kjer je prezimil po bitki pri Graniku, srečal z gordijskim vozom. Nekdanji kmet, kasnejši kralj in ustanovitelj mest Gordij, je na vozu, posvečenemu Zevsu, naredil voz. Kdor bi ga mu uspel razvezati, naj bi postal gospodar sveta. Vozel je poskušal razvozlati tudi Aleksander a mu delo ni šlo posebno od rok, zato je potegnil meč in vozel preprosto presekal. **Srečanje A. in Dareja III:** Po bitki pri Graniku je vodstvo perzijske vojske prevzel Darej III. Srečata se pri Issu, l. 333 pr. Kr, sta se Aleksandrova in perzijska vojska drugič spopadli. Reakcija Dareja 3.: Sredi bitke je Darej v bojnem metežu zapustil svoje enote in izgubil bitko. Aleksander je osvojil Sirijo in Palestino, zajel vso Darejevo družino (z njo je ravnal spoštljivo) ter odklonil vse Darejeve predloge za sklenitev miru. **Zgodba o vedežu Aristandrosu:** Ko je A. Veliki napadal branilce z manjšimi enotami je vedež Aristofand žrtvoval žival in na podlagi tega trdil da bo Tir osvojen še ta mesec, čeprav je bil že zadnji dan v mesecu (30. dan). Med vojaki se je razlegel smeh, vendar je A. Veliki videl vedeževo zadrego in izdal ukaz, da je ta dan šele 27. v mesecu. Nato je izvedel napad in Tir je padel še isti dan. **Aleksandrov korak v egipt (332):** Aleksandra proglasijo ga za sina sončnega boga. Ta pa ustanovi mesto Aleksandrijo. **Darej 3. in A. vojska drugič:** se srečata pri Gavgameli. **Aleksandrovo maščevanje za požgane atene:** Leta 331 po bitki pri Gavgameli. Ko Perzijci zbežijo iz Makedonijskega tabora se Aleksander polasti Mezopotemije in zavzame prestolnico (Suzo, Persepolis, Ekbatano). Požge tudi Persopolis kot maščevanje za požig Aten. **Dareja je ubil** satrap Besos, ko je Aleksander zvedel za njegovo smrt se je maščeval nad Besosom. **V Indiji se je Aleksander bojeval** z kraljem Porosem, z njim pa je ravnal kot s sebi enakim. **Makedonski veterani so Aleksandru zamerili**, da je na visoka uradniška in vojaška mesta sprejemal vse več Perzijcev, da se je oblačil in obnašal vse bolj po perzijsko, da so morali pred njim padati na kolena. **Pomen Aleksandrove države:** Aleksander je imel ogromno državo - od Sredozemlja do Indije. Uvedel je enotno valuto v srebru (dobre možnosti za razvoj trgovine). Na osvojenem ozemlju začnejo nastajati nova grška mesta, širi pa se tudi grška kultura in jezik, tako da grščina postane svetovni jezik. Razvije se tudi geografija in pozno. Rastlinskega sveta (na osvajanjih je imel strokovnjake za proučevanje pokrajine in rastlinstva). Ideje vzhodnih religij vplivajo na grško, posledično pa nato tudi na rimsko. **Razpad A. države:** Po Aleksandrovi smrti država razpade na ptolomejski Egipt, državo Selevkidov, Makedonijo in Lizimahovo državo. **Dopolni:** Začetnik znanstvene geografije je Eratosten. Ustanovitelj aleksandrijske matematične šole je Evklid. Med kopanjem v banji odkrije zakon o specifični teži telesa Arhimed. Zemlja se giblje okoli sonca in obratno sklepa Aristarh. Prvi atlas neba izdelal Hiparh. Živčni sistem preoči Herofil in meni da so možgani njihovo središče. Krvni sistem preoči Erasistratos in meni, da žile služijo za odvod zraka v telo. **Dopolni:** Epski pesnik in filolog, ki napiše Aitio je Kalimahos iz Kirene. Ep Agronavtika napiše Apolonij z Radosa. Pastirske pesmi piše Teokrit iz Sarakuz. Znan komediograf je Menander. **Filozofske smeri v helenizmu:** 1-Stoicizem: -Filozofski sistem, katerega ustanovitelj je Zenon. -Stoiki so trdili, da je moder le tisti, ki z razumom nadzira svoje strasti in jih tako obvladuje. -V življenju naj človek uporablja le najnujnejše. -Stoična etika predstavlja miselni odsev propadanja družbe v

tistem času. -Nekatera njihova mišljenja so zelo napredna (postavili teorijo o enakoprevnosti ljudi). -Njihovo etično učenje je vplivali na številne socialne reformatorje. 2-Epikurejstvo: - Ustanovitelj te grške šole je Epikur. -Pomembne le tiste stvari ki jih je bilo moč zaznati. -Misel: Največje ugodje ni telesno, temveč duševno. -Cenili tudi skromnost in prijateljstvo. -Šele kasneje se je v epikurejstvu rodila smer, ki je trdila, da je človek srečen le, če ugotovi lastnim potrebam in najde svoje udobje.